

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/165479,Ryszard-Smietanka-Kruszelnicki-Niepodleglosciowe-organizacje-młodzieżowe-na-Kiel.html>
02.03.2026, 10:23

Ryszard Śmietanka-Kruszelnicki: Niepodległościowe organizacje młodzieżowe na Kielecczyźnie po 1945 roku

Antykomunistyczne poglądy, chęć działania przeciwko strukturom nowej władzy oraz przeciwstawienia się powszechnej indoktrynacji i kontroli, a czasem po prostu marzenia o ekscytującej przygodzie – to wszystko popychało młodych ludzi do konspiracji.

27.05.2024

Andrzej Rymsza, założyciel Polskiej Armii Powstańczej. Fot. z zasobu IPN

Oprócz ogólnopolskiego podziemia poakowskiego („Niepodległość”, Delegatura Sił Zbrojnych, Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość) i narodowego (Narodowe Siły Zbrojne, Narodowe Zjednoczenie Wojskowe) oraz organizacji regionalnych (Konspiracyjne Wojsko Polskie) na Kielecczyźnie powstawały także grupy konspiracyjne o ograniczonym zasięgu.

Bez akcji bojowych

Małe, lokalne struktury zakładane były zarówno w miastach, miasteczkach, jak i wsiach województwa. Jeśli powstawały w środowisku młodzieżowym, to często wśród uczniów (również harcerzy) jednej lub kilku szkół średnich z tej samej miejscowości. Ludzi skupionych w tych organizacjach łączyły wspólne lub zbliżone poglądy polityczne, chęć podejmowania działań wymierzonych w struktury utożsamiane z komunistyczną władzą oraz zwalczanie postępującej totalitaryzacji życia społecznego.

Zdaniem badaczy pracujących nad „Atlasem polskiego podziemia niepodległościowego 1944-1956” do 1956 r. w Polsce powstało niemal tysiąc podziemnych grup młodzieżowych, przez które przewinęło się ponad 10 tys. osób. Najliczniejsze nawiązywały do konspiracji wojennej i powojennej; dużą grupę stanowiły także podziemne drużyny harcerskie. Młodzieżowy opór był niejednokrotnie odruchem samoobrony przed powszechną indoktrynacją, ideologizacją szkoły i wszechobecną kontrolą ze strony instytucji państwowych. Był formą obrony tożsamości i niezależności, niszczonej przez komunistów. Młodzi konspiratorzy za sprawą swych działań i dążeń wolnościowych współuczestniczyli, obok podziemia „dorosłych”, w ruchu na rzecz odzyskania niepodległości i likwidacji komunistycznego reżimu.

W niektórych organizacjach tworzone sekcje lub wydziały, którym przydzielano określone zadania (np. wywiad, propaganda). Powstawała hierarchia służbowa. Osoby werbowane były zaprzysięgane. Członkowie niektórych grup i organizacji starali się gromadzić sprzęt wojskowy, broń, amunicję, by później wykorzystać je w obronie własnej, w czasie akcji ekspropriacyjnych czy podczas rozbrajania funkcjonariuszy sił represji.

Akcje bojowe nie były jednak dla tych organizacji najważniejsze. Sprawę podstawową stanowiła praca organizacyjna, m.in. werbowanie nowych osób, zapewnienie łączności i punktów kontaktowych. Za pomocą ulotek, pisanych na maszynie lub ręcznie, prowadzono propagandę antykomunistyczną. Starano się także nawiązywać kontakt z innymi organizacjami podziemnymi.

Od jesieni 1947 r. zaczęło powstawać więcej podziemnych struktur w środowiskach młodzieżowych. W trakcie odprawy w Ministerstwie Bezpieczeństwa Publicznego 28 marca 1948 r. mówił o tym ppłk Józef Pluta (od 24 lipca 1947 r. szef Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Kielcach):

„(...) w woj. kieleckim mnożą się nielegalne organizacje wśród młodzieży. W ciągu 5 miesięcy stwierdzono 5 nielegalnych organizacji młodzieżowych. Na początku sądził się, że są to pozostałości starych organizacji. Okazuje się jednak, że tak nie jest. Chcieliśmy uchwycić łączność między tymi organizacjami, nie udało się (...).”

W sprawozdaniu z 19 lutego 1948 r. Komitet Wojewódzki Polskiej Partii Robotniczej w Kielcach, analizując „przestępczość wśród młodzieży”, dopatrywał się przyczyny takiego stanu rzeczy w

„klimacie wytworzonym przez (...) kler i endeckich profesorów. W związku z tym podjęte zostały kroki, celem usunięcia ze szkół wrogich demokracji elementów profesorskich, usunięto szereg dyrektorów ze stanowisk i prowadzona jest przez partię i Kuratorium szeroka kampania uświadamiająca wśród nauczycielstwa”.

Wzorem starszych kolegów

Wiele lokalnych konspiracji było zakładanych przez młodych ludzi zafascynowanych historią Armii Krajowej oraz mitami narosłymi wokół „leśnych”. Młodzież kształcona i wychowywana przez kadrę nauczycielską, wywodzącą się jeszcze z II Rzeczypospolitej, ulegała romantycznym porywom i próbowała naśladować „starszych kolegów”. Należy jednocześnie przyznać, że obok pobudek patriotycznych istotną rolę odgrywała „młodzieńcza fantazja” i chęć „przeżycia przygody”.

Dodatkowym czynnikiem wpływającym na powstanie niektórych lokalnych organizacji mogły być pojawiające się nieustannie pogłoski o mającym wkrótce wybuchnąć międzynarodowym konflikcie

zbrojnym, który zburzy „komunistyczny porządek”.

► [Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

komunizm

Artykuł